

УДК 378.091.322

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА ЯК СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Bagis A.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь*

e-mail: vagis_alla@i.ua

Проблема формування компетентних фахівців є актуальною з урахуванням все більш зростаючої частки самостійної роботи студентів.

Формування фахової компетентності студента реалізується за рахунок його самостійної навчальної роботи під керівництвом викладача. Самостійну роботу студента можна розглядати у контексті його самоосвіти. Процес самоосвіти студента можна досліджувати як процес самоорганізації власних знань [3, с. 381], а самоорганізація є одним із ключових понять синергетики. Освіту загалом і освіту кожної особистості можна розглядати як синергетичну систему [1, с. 193].

Синергетичний підхід до освіти наразі вивчають багато науковців, серед них Аршинов В.І., Громкова М.Т., Буданов В.Г., Ільїн В.В., Лутай В.С., Кремень В.Г., Князева О.М., Курдюмов С.П., Кіященко Н.І., Мирончук Н.М., Савічева Н.Г., Стюпін В.С. Синергетична парадигма вищої освіти набуває значної актуальності у зв'язку із переходом до постіндустріального інформаційного суспільства, постійним зростанням навчальної інформації, необхідності встановлення нових принципів та орієнтирів її засвоєння, переробки та впровадження у діяльність людини. Самоосвіта студента є синергетичним процесом і відбувається за рахунок самоорганізації його власних теоретичних і практичних знань. Фахова компетентність значним чином формується у процесі самоосвіти студента.

Якість підготовки фахівця у вищій школі визначається змістом сформованих компетенцій: загальнонаукових, соціальноособистісних, інструментальних та професійних [4]. Сукупність усіх компетенцій визначає поняття фахової компетентності. У широкому розумінні фахова компетентність є здатністю особистості успішно виконувати професійні завдання і обов'язки. На думку Г.В. Єльнікової, фахова компетентність - це «сукупність знань, умінь, здібностей і готовності особистості діяти в складній ситуації й вирішувати фахові завдання з високим рівнем невизначеності; здатність до досягнення більш якісного результату праці, ставлення до професії як до цінності» [2]. Під фаховою компетентністю випускника вищого навчального закладу будемо розуміти його здатність до розв'язання поставлених завдань у професійній сфері.

Отримання конкурентоспроможних випускників можливе за умови створення вищим навчальним закладом широких можливостей і умов для

впровадження отриманих студентами знань у вирішення практичних завдань професійної сфери діяльності. При цьому зрозуміло, що рівень фахової підготовки буде визначатись вмінням студента застосувати свої знання у поєднанні з новоствореними умовами відмінними від академічних, ситуаціях невизначеності, необхідності ретрансляції знань та вмінь на зазначену сферу.

У формуванні компетенції вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, але також і освітнє середовище вищих навчальних закладів, організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів тощо [4]. В зв'язку з вище зазначеним, будемо вважати, що фахова компетентність випускника вищого навчального закладу визначається як його здатність до вирішення завдань в професійній сфері за рахунок інтеграції, ретрансляції та переробки знань із різних дисциплін чи наук. При цьому відбувається створення нового продукту, «над-утворення» власного знання.

Включення синергетичного підходу до аналізу навчального процесу має яскраво виражену особистісно-орієнтовану спрямованість. Якщо брати до уваги самостійну роботу студента як основу навчального-процесу, то індивідуальний підхід до створення власної траєкторії навчання є найбільш придатним і виваженим. Навчальний процес у вищому навчальному закладі стає студентоцентричним. Всі форми і методи навчання мають бути покликані на забезпечення якісної самопідготовки, самоосвіти, саморозвитку. Викладач вищої школи наразі має вказувати напрямки досягнення навчальних цілей, формувати коло проблем, демонструвати сфери застосування знань, акцентувати міждисциплінарні зв'язки, розширяти горизонти науки за для стимулювання трансдисциплінарних переходів.

Отже, фахова компетентність формується лише особистісно-спрямованим процесом навчання – студентоцентричним, використанням методів міждисциплінарного навчання, формуванням здатності особистості до саморозвитку, самоорганізації та самоосвіти.

Самоосвіта студента може бути водночас як керованим процесом (впорядкованим зовні), так і не керованим (стихійним, творчим). Організація викладачем самостійної роботи студента безумовно є керівним процесом, який впорядковує, спрямовує, переслідує визначені наперед цілі навчання. Водночас, неможливо уявити самостійну роботу студента без процесу власного саморозвитку, вільного вибору навчальної траєкторії, темпів, форм і методів навчання, набуття не визначених заздалегідь знань, їх переробки, трансформації, пошуку нових цілей, непередбачуваності в отриманні результатів і т.п., одним словом – стихійності.

Синергетичний підхід розглядає освітню діяльність особистості як самоорганізаційний процес, що відповідає принципам відкритості, нелінійності у розвитку, нестійкості, непередбачуваності, ймовірнісним переходам від одного стану знань до іншого [1, с. 13].

Потужний розвиток електронних інформаційних ресурсів та зростання хаосу будь-якої інформації і навчальної у тому числі, призвів до розуміння, що студент, як правило, не в змозі самостійно якісно її опрацювати, переробити,

засвоїти. В таких умовах вища школа стикається з необхідністю створення власного освітнього простору навчального закладу, формування якісно нового навчального середовища за принципом зосередження на потребах навчальної діяльності студента, або студентоцентризму. Навколо студента має бути динамічний, відкритий освітній простір, наповнений комунікаціями і адаптивний до його освітніх запитів. Зауважимо, що концепція синергетичного підходу в освіті будується у загальному контексті людиноцентризму. Отож, особистісно-орієнтоване освітнє середовище, побудоване на засадах студентоцентризму, забезпечить якісний процес формування фахової компетентності студента.

Вища освіта, що побудована за принципом глибокого вивчення вузькоспеціалізованих наук сьогодні переживає кризовий стан. Поділ будь-якої професійної освіти на дисципліни, з одного боку, дає систематизовані наукові знання, а з іншого, створює перепони для їх використання у нестандартних, відмінних від навчальних ситуаціях. Вищу професійну освіту можна порівняти з ящиком, в якому знаходиться десятки розрізнених блоків-наук, що складають одну спеціальність. Тим самим навчальний заклад формує вузькоспеціалізованого випускника, котрий детально знає власну спеціальність у межах стандартних учбових завдань. Водночас сучасний фахівець повинен мати здатність до використання знань у невизначених заздалегідь ситуаціях, їх оновлення, перекваліфікації, професійного зростання, пошуку альтернативних шляхів професійного саморозвитку.

Отже, формування фахової компетентності студента є синергетичним процесом і відбувається за рахунок самоосвіти, розвитку студентоцентричного освітнього середовища, розвитку міждисциплінарних і трансдисциплінарних зв'язків, впровадження методів і форм навчання міждисциплінарного і трансдисциплінарного характеру. Умовою формування фахової компетентності як синергетичної структури кожного студента є наявність відкритих ресурсів: інформаційних, комунікаційних, викладацьких, матеріальних і власних мотиваційних. З цією метою вищий навчальний заклад має забезпечити наявність власних якісних інформаційних ресурсів та комунікацій для спілкування і партнерства всіх учасників освітнього середовища.

Література

1. Кремінь В.Г., Ільїн В.В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія / В.Г.Кремінь, В.В.Ільїн. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 368 с.
2. Єльнікова Г.В. Компетентнісний підхід до моделювання професійної діяльності керівника ВНЗ [Текст] / Г.В. Єльнікова // Теорія і методика управління освітою. – 2010. – № 4. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/4/10elneel.pdf>.
3. Князева Е.Н. Пробуждающее образование //Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М.: Прогресс-Традиция, 2007.–592с.
4. Лист МОН від 31.07.2008 р. N 1/9484 Щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.crimea.edu/zakon/list484.pdf>

Анотація. У запропонованій статі розкрито проблему формування фахової компетентності студента вищого навчального закладу в контексті синергетичної парадигми освіти. Самостійна робота студента розглядається як процес самоосвіти. Показано, що самоосвіта є синергетичним процесом, самоорганізацією власних знань, який забезпечує формування фахової компетентності студента. Визначені основні принципи формування фахової компетентності студента у процесі самоосвіти: широке впровадження міждисциплінарних і трансдисциплінарних зв'язків у навчальний процес, створення освітнього середовища вищого навчального закладу на принципах синергетичної освіти та ін.

Ключові слова: самоосвіта; синергетичний процес; фахова компетентність.